

การกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพสำหรับการประเมิน ความมั่นคงทางอาหารในแปลงพืชร่วมยาง

Scoping of Health Impact Assessment for Assessing Food Security in Para Rubber Plot.

(Received: December 7, 2024 ; Revised: December 13, 2024 ; Accepted: December 14, 2024)

อิสรา มิตรช่วยรอด¹, เพ็ญ สุขมาก²
Aitsara Mitchuayrod¹, Phen Sukmag²

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำขอบเขตเชิงเนื้อหาและตัวชี้วัดในการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ สำหรับการประเมินความมั่นคงทางอาหารในแปลงพืชร่วมยางของเกษตรกรต้นแบบที่คัดเลือกแบบเจาะจงจากพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดระนอง จังหวัดชุมพร จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดนราธิวาส วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 1) การกำหนดขอบเขตโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert scoping) โดยผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญทำการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 49 เรื่อง สรุปวิเคราะห์จัดทำเป็นร่างขอบเขตเชิงเนื้อหาและตัวชี้วัดการประเมินฉบับที่ 1 เพื่อนำเข้าสู่ขั้นตอนที่ 2 คือการกำหนดขอบเขตโดยผู้เชี่ยวชาญและชุมชน (Expert and community scoping) เก็บข้อมูลจากการระดมความคิดเห็นด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) กับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 16 คน ที่ถูกคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่าขอบเขตเชิงเนื้อหาและตัวชี้วัดสำหรับการประเมินความมั่นคงทางอาหารในแปลงพืชร่วมยาง ประกอบด้วย 4 มิติ คือ มิติด้านความเพียงพอของอาหาร มิติด้านการเข้าถึงอาหาร มิติด้านการใช้ประโยชน์ด้านอาหาร และมิติด้านการมีเสถียรภาพทางอาหาร โดยมีรายละเอียดตัวชี้วัดแต่ละมิติ ดังต่อไปนี้ 1) มิติด้านความเพียงพอของอาหาร ได้แก่ การถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน การมีพื้นที่ผลิตอาหารที่ปลอดภัยเพียงพอ การมีปัจจัยการผลิตอาหาร การมีอาหารที่มีคุณภาพไว้บริโภคอิมทุกมื้อ และการมีอาหารเพียงพอต่อสมาชิกในครัวเรือนทุกคน 2) มิติด้านการเข้าถึงอาหาร ได้แก่ ความสามารถในการหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติใกล้บ้าน การมีรายได้ที่เพียงพอ การมีอาชีพเสริมที่สร้างรายได้เพียงพอ จำนวนแหล่งจำหน่ายสินค้าอาหารปลอดภัย และความสามารถในการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสินค้า 3) มิติด้านการใช้ประโยชน์ด้านอาหาร ได้แก่ ความหลากหลายของผลผลิตที่ได้ การบริโภคอาหารที่หลากหลาย ครบทั้ง 5 หมู่ การบริโภคพืชผักปลอดภัยที่เพียงพอ และความสามารถในการแปรรูปผลผลิต และ 4) มิติด้านการมีเสถียรภาพทางอาหาร ได้แก่ มีระบบการวางแผนการจัดการการผลิตทางการเกษตร มีปฏิทินการเพาะปลูกผลผลิตทางการเกษตร และการเก็บพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ไว้ขยายพันธุ์ในอนาคต ตัวชี้วัดถูกนำไปจัดทำเครื่องมือเพื่อทำการประเมินความมั่นคงทางอาหารในแปลงพืชร่วมยาง

คำสำคัญ: การกำหนดขอบเขต, การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ, ความมั่นคงทางอาหาร, พืชร่วมยาง

Abstract

This study aimed to establish the content scope and indicators for health impact assessment for food security assessment in rubber co-cropping plots of selected model farmers from 4 provinces: Ranong, Chumphon, Nakhon Si Thammarat and Narathiwat. The research methodology consisted of 1) Expert scoping, in which the researcher and experts reviewed 49 related research documents, summarized and analyzed them into a draft of the content scope and indicators for assessment version 1 to be entered into the second step 2) Expert and community scoping. Data was collected from brainstorming through focus groups with 16 specifically selected informants. The tool was the focus group discussion. Qualitative data were analyzed using content analysis.

¹ นักศึกษาปริญญาโท, หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการจัดการระบบสุขภาพ) สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ผู้อำนวยการ สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

The results of the study 4 content scope and indicators for food security assessment in para rubber plot consisted of 4 dimensions: food availability, food access and food utilization and food stability with details of the indicators for each dimension as follows: 1) Food availability dimension, including land ownership, land use, having sufficient safe food production areas, having food production factors, having quality food to consume at every meal, and having enough food for all household members. 2) Food access dimension, including the ability to find food from natural sources near home, having sufficient income, having secondary occupations that generate sufficient income, the number of sources of safe food products, and the ability to access sources of products. 3) Food utilization dimension, including the variety of products obtained, consuming a variety of foods from all 5 food groups, consuming sufficient safe vegetables, and the ability to process products. 4) Food stability dimension, including having an agricultural production management planning system, an agricultural product planting calendar, and collecting plant and animal species for future propagation. The indicators were used to develop a tool to assess food security in para rubber plot.

Keywords: Scoping, Health Impact Assessment (HIA), Food security, Para rubber plot.

บทนำ

ภาคใต้มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 44 ล้านไร่ ถูกใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร 23 ล้านไร่ มีการทำเกษตรเชิงเดี่ยว คือ ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันกว่า 19 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 88 ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด และจากสถิติการเกษตรของประเทศไทย¹ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 – 2565 พบว่า พื้นที่เกษตรที่เป็นพื้นที่ผลิตอาหาร เช่น นาข้าวมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องทุกปี จากการเปลี่ยนพื้นที่นาข้าวไปปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้น ด้วยได้รับอิทธิพลจากนโยบายภาครัฐและแผนพัฒนาเศรษฐกิจส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยว² เกษตรกรจึงหันมาปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อสร้างกระแสเงินสดให้กับครัวเรือนเกษตรกรมากขึ้น ส่งผลต่อการดำรงชีวิตและคุณภาพชีวิตหลายได้จากต้นทุนการผลิตที่สูงกว่ารายได้เกิดภาวะหนี้สินรายได้ที่ไม่แน่นอนจากสภาวะเศรษฐกิจของโลกส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยเฉพาะรายจ่ายการอุปโภคบริโภค ภูมิคุ้มกันทางอาหารลดลง³ ระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงจากการใช้สารเคมี⁴ และเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว เกษตรกรชาวสวนยางจะต้องมีการประกอบอาชีพเสริมในแปลงยางของตนเอง⁵ เพื่อสร้างรายได้เพิ่ม⁶ และลดผลกระทบด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยการทำ เกษตรผสมผสาน⁷ เกษตรทฤษฎีใหม่⁸ การปลูกพืชร่วมยาง

หรือพืชแซมยาง⁹ วนเกษตร⁹ ภายใต้ความเหมาะสมของบริบทของพื้นที่และวัตถุประสงค์ของการทำเกษตรที่แตกต่างกัน เพื่อสร้างรายได้เสริมก่อนหรือระหว่างการกรีดยาง และนำผลผลิตที่ได้ เช่น พืชผักสวนครัว พืชท้องถิ่น หรือไม้ผล ผลผลิตจากการทำปุ๋ยสัตว์ สำหรับการบริโภคในครัวเรือน เพิ่มการเข้าถึงอาหาร และสามารถลดค่าอาหารของครัวเรือน โดยใช้พื้นที่ขนาดเท่าเดิมจากแปลงยางปลูกพืชอาหารเพิ่ม⁶ สามารถสร้างความมั่นคงทางอาหารให้เกิดในแปลงพืชร่วมยาง¹⁰ อีกทั้งยังมีความมั่นใจต่อผลผลิต⁷ เนื่องจากผลิตเองโดยไม่ใช้สารเคมีบริโภคได้อย่างมั่นใจ คงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพและช่วยรักษาระบบนิเวศน์ให้สมดุล องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization of the United Nations: FAO) ได้ให้ความหมายของ ความมั่นคงทางอาหารหมายถึง การที่ทุกคนมีความสามารถทางกายภาพและเศรษฐกิจ¹¹ เพื่อการเข้าถึงอาหารได้ทุกเวลา มีอาหารกินอย่างเพียงพอ อาหารที่บริโภคเป็นอาหารที่ปลอดภัย¹² มีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อตอบสนองความต้องการของร่างกายมนุษย์ เพื่อการสร้างพลังงานและสุขภาพที่ดี ประกอบด้วย 4 มิติ คือ 1) มิติด้านความเพียงพอ (Availability) คือ การมีอาหารที่มีคุณภาพในปริมาณที่เพียงพอ ซึ่งการมีอาหารอาจได้มาจากการผลิตทั้งภายในและ

ภายนอกประเทศและการได้รับบริจาคหรือช่วยเหลือทางสังคมในด้านอาหาร¹³ 2) มิติด้านการเข้าถึง (Access) คือ การที่บุคคลมีสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวมและมีความสามารถ รวมถึงการมีรายได้เพื่อให้ได้มาซึ่งอาหารที่เหมาะสมและมีโภชนาการ¹⁴ ภายใต้บริบทสังคมนั้น ๆ 3) มิติด้านการใช้ประโยชน์ (Utilization) คือ การที่ร่างกายได้รับสารอาหารที่ครบถ้วน¹⁴ จากการบริโภคอาหารที่เพียงพอ ร่วมกับการมีน้ำสะอาดไว้บริโภค¹⁵ การดูแลสุขภาพ และการมีสุขอนามัยที่ดี 4) มิติด้านการมีเสถียรภาพ (Stability) คือ การที่ทุกคนสามารถเข้าถึงอาหารได้ทุกเวลา แม้ในภาวะที่ไม่ปกติ โดยไม่ต้องเสี่ยงกับการขาดแคลนอาหารไว้บริโภค¹⁶ ซึ่งการมีเสถียรภาพครอบคลุมมิติความเพียงพอและการเข้าถึงอาหารด้วย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบตามนิยามความหมายความมั่นคงทางอาหารของ FAO มาจัดทำขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ จัดทำขอบเขตเนื้อหา ตัวชี้วัดและเครื่องมือ ในการประเมินแปลงพืชร่วมยางของเกษตรกรเป้าหมายของโครงการศูนย์วิชาการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ (ศวนส.) ภายใต้การดูแลของสถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร่วมกับการยางแห่งประเทศไทยและหน่วยงานวิชาการในพื้นที่ สนับสนุนเกษตรกรในการเพิ่มพื้นที่อาหารในแปลงพืชร่วมยาง โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มพื้นที่ผลิตอาหารปลอดภัยในสวนยางและสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือน โดยดำเนินงานในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดระนอง จังหวัดชุมพร จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดนราธิวาส ซึ่งการดำเนินงานโครงการดังกล่าว ยังไม่มีการประเมินระดับความมั่นคงทางอาหารจากการทำพืชร่วมยาง ของเกษตรกรเป้าหมายว่าการทำพืชร่วมยาง ทำให้เกษตรกรมีความมั่นคงทางอาหารหรือไม่ และระดับความมั่นคงทางอาหารอยู่ระดับใด

การประเมินความมั่นคงทางอาหารที่ผ่านมาพบว่าส่วนใหญ่ใช้แนวทางและเครื่องมือการ

ประเมินในภาพกว้างจากองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ เน้นการศึกษาในมิติด้านการมีและการเข้าถึงอาหารในแง่ของการมีเงินที่เพียงพอหรือสถานะทางเศรษฐกิจครัวเรือน เพื่อการซื้ออาหารมาบริโภค แต่ขอบเขตเนื้อหาและตัวชี้วัดด้านการใช้ประโยชน์และเสถียรภาพทางอาหารยังมีน้อย และเป็นการประเมินโดยนักวิจัยเป็นคนกำหนดกรอบและเครื่องมือการประเมิน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาขอบเขตเนื้อหาและตัวชี้วัดน้อย สำหรับการประเมินครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการให้เป็นการประเมินเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาระหว่างเกษตรกร หน่วยงานสนับสนุนคือการยางแห่งประเทศไทย และนักวิชาการในสถาบันการศึกษา จึงเลือกใช้กระบวนการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ หรือ เอช ไอ เอ (Health Impact Assessment: HIA) เป็นกรอบการประเมิน

การประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ หรือ เอช ไอ เอ เป็นเครื่องมือทางนโยบาย ที่สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วม และสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เอช ไอ เอ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ คือ การกลั่นกรองโดยสาธารณะ (Public Screening) การกำหนดขอบเขตการประเมินผลกระทบโดยสาธารณะ (Public Scoping) การประเมินผลกระทบ (Assessing) การทบทวนร่างรายงานโดยสาธารณะ (Public review) การผลักดันสู่การตัดสินใจ (Influencing) และการติดตามและประเมินผลโดยสาธารณะ (Public Monitoring and Evaluation) ซึ่งขั้นตอนการกำหนดขอบเขตโดยสาธารณะเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เป็นขั้นตอนเพื่อการออกแบบเครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อนำไปใช้ในการประเมิน¹⁷ เสมือนการจัดทำกรอบแนวคิด กำหนดตัวแปรเครื่องมือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปดำเนินการต่อในขั้นตอนของการประเมิน โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะได้ร่วมเรียนรู้ ร่วมคิดวิเคราะห์ กำหนดประเด็นขอบเขตเชิงเนื้อหาและตัวชี้วัดในการประเมินอย่างมีส่วนร่วม

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อจัดทำขอบเขตเชิงเนื้อหาและตัวชี้วัดในการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ สำหรับการประเมินความมั่นคงทางอาหารจากแปลงพืชร่วมยาง

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้กรอบการพัฒนาขอบเขตเชิงเนื้อหาตามกรอบนิยามความหมาย ความมั่นคงทางอาหารของ FAO โดยมีการดำเนินงานทั้งการกำหนดขอบเขตโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert scoping) และ 2) การกำหนดขอบเขตโดยผู้เชี่ยวชาญและชุมชน (Expert and community scoping) ดำเนินการตามขั้นตอนการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพที่เกิดจากนโยบายสาธารณะ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2559 ของสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ โดยขั้นตอนนี้สามารถดำเนินการดังนี้ คือ 1) การกำหนดขอบเขตโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Scoping) ผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญทำการทบทวนเอกสาร (Documentary review) ด้วยการรวบรวมเอกสาร งานวิชาการ งานวิจัย รายงาน ที่เกี่ยวข้อง และ 2) การกำหนดขอบเขตโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert scoping) และการกำหนดขอบเขตโดยชุมชน (Community scoping) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การกำหนดขอบเขตโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Scoping) โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary review) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสาร งานวิชาการ งานวิจัย รายงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหลักของหัวข้อที่ศึกษา ค้นหาในฐานข้อมูลออนไลน์เป็นหลัก คือ เว็บไซต์ Google และ Google Scholar โดยใช้คำหลักในการค้นหา คือ “ความมั่นคงทางอาหาร” “พืชร่วมยาง” หรือ “การทำเกษตรในสวนยาง” และ “การประเมินความมั่นคงทางอาหาร” ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งมีจำนวนงานวิจัยที่ค้นหาทั้งหมด

จำนวน 69 บทความ คัดออกเหลือจำนวน 48 บทความ โดยมีเกณฑ์ในการคัดออกของบทความคือ เนื้อหาจากการพาดหัวข่าวหน้าเว็บไซต์ เป็นงานวิชาการ งานวิจัย หรือรายงาน ไม่อยู่ระหว่างปี พ.ศ.2560 – 2565 (ค.ศ.2017-2022) และไม่มีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ ความมั่นคงทางอาหารในแต่ละมิติตาม นิยามความหมายของ FAO สืบค้นและรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องนำมาบันทึกลงตารางสกัดข้อมูล เพื่อวิเคราะห์และจัดทำเป็นขอบเขตเชิงเนื้อหาฉบับที่ 1

2. การกำหนดขอบเขตโดยผู้เชี่ยวชาญและชุมชน (Expert and community scoping)

ในขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดขอบเขตร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยในการกำหนดขอบเขตโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert scoping) ได้คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติ คือ ต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพืชร่วมยาง และมีความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 4 คน ประกอบด้วย อาจารย์จากสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยภาคใต้ จำนวน 3 คน และนักวิชาการอิสระด้านพืชร่วมยางจำนวน 1 คน

การกำหนดขอบเขตโดยชุมชน (Community scoping) โดยคัดเลือกตัวแทนชุมชนแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 12 คน ซึ่งกำหนดคุณสมบัติ 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มประชาชน เป็นตัวแทนเกษตรกรที่ทำพืชร่วมยาง หรือมีประสบการณ์การทำพืชร่วมยาง โดยการคัดเลือกจากการยางแห่งประเทศไทยระดับจังหวัด และมีความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย จำนวน 8 คน ประกอบด้วย เกษตรกรชาวสวนยางจังหวัดระนอง 2 คน เกษตรกรชาวสวนยางจังหวัดชุมพร 2 คน เกษตรกรชาวสวนยางจังหวัดนครศรีธรรมราช 2 คน และเกษตรกรชาวสวนยางจังหวัดนราธิวาส 2 คน 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นตัวแทนระดับจังหวัดมีบทบาทหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกษตรกรชาวสวนยางโดยตรง จำนวน 4 คน ประกอบด้วย ตัวแทนการยางแห่งประเทศไทยจังหวัดระนอง 1

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยดำเนินการดังนี้ นำประเด็นเนื้อหาที่ได้จากการทบทวนเอกสาร กำหนดประเด็นหลัก (**Domain**) ตามมิติความมั่นคงทางอาหารของ FAO จัดหมวดหมู่ที่เชื่อมโยงกับแต่ละมิติหรือองค์ประกอบ (**Categorize**) และกลุ่มคำหรือคำอธิบาย (**Explain**) การถอดเทปเสียงจากการสนทนากลุ่ม อ่านทำความเข้าใจเนื้อหาของข้อมูล แสดงสัญลักษณ์สีเป็นตัวแทนประเด็นหลัก ใส่รหัส (**Coding**) เป็นตัวแทนผู้ให้ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาตีความและสรุปความ จัดกลุ่มในหัวข้อตามกรอบแนวคิดและทฤษฎี

ผลการศึกษา

ขอบเขตเชิงเนื้อหาและตัวชี้วัดในการประเมินความมั่นคงทางอาหารในแปลงพืชร่วมยาง แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ขอบเขตการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ สำหรับความมั่นคงทางอาหารในแปลงพืชร่วมยาง

มิติการประเมิน	ประเด็น	ตัวชี้วัดในการประเมินความมั่นคงทางอาหาร
ขอบเขตเชิงเนื้อหาฉบับที่ 1		
1. มิติด้านความเพียงพอของอาหาร	1.1 พื้นที่ผลิตอาหาร	- การถือครองที่ดิน - การใช้ประโยชน์ที่ดิน - การมีพื้นที่ผลิตอาหารที่ปลอดภัยเพียงพอ
	1.2 ผลผลิตเพียงพอ	- การมีปัจจัยการผลิตอาหาร - การมีอาหารที่มีคุณภาพไว้บริโภคอิมทุกมือ - การมีอาหารเพียงพอต่อสมาชิกในครัวเรือนทุกคน
2. มิติด้านการเข้าถึงอาหาร	2.1 แหล่งอาหารจากธรรมชาติ	- ความสามารถในการหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติใกล้บ้าน
	2.2 การซื้ออาหารบริโภค	- การมีรายได้ที่เพียงพอ - การมีอาชีพเสริมที่สร้างรายได้อย่างเพียงพอ
	2.3 แหล่งกระจายสินค้า	- จำนวนแหล่งจำหน่ายสินค้าอาหารปลอดภัย - ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสินค้า
3. มิติด้านการใช้ประโยชน์ด้านอาหาร	3.1 อาหารหลากหลายและปลอดภัย	- ความหลากหลายของผลผลิตที่ได้ - การบริโภคอาหารที่หลากหลาย ครบทั้ง 5 หมู่ - การบริโภคพืชผักปลอดภัยที่เพียงพอ
	3.2 การแปรรูป	- ความสามารถในการแปรรูปผลผลิต
4. มิติด้านการมีเสถียรภาพทางอาหาร	4.1 การวางแผนการผลิต	- มีระบบการวางแผนการจัดการการผลิตทางการเกษตร - มีปฏิทินการเพาะปลูกผลผลิตทางการเกษตร
	4.2 จัดการพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์	- การเก็บพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ไว้ขยายพันธุ์ในอนาคต

จากตารางที่ 1 มิติด้านความเพียงพอ ประเมิน 2 ประเด็น คือ 1) การมีพื้นที่ผลิตอาหาร มีตัวชี้วัดการประเมินประกอบด้วย การถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการมีพื้นที่ผลิตอาหารที่เพียงพอ และ 2) การมีผลผลิตที่เพียงพอ มีตัวชี้วัดการประเมินประกอบด้วย การมีปัจจัยการผลิตอาหาร การมีอาหารที่มีคุณภาพไว้บริโภคอิมทุกมือ และการมีอาหารเพียงพอต่อสมาชิกในครัวเรือนทุกคน

มิติด้านการเข้าถึงประเมิน 3 ประเด็น คือ 1) แหล่งอาหารจากธรรมชาติ ตัวชี้วัดการประเมิน คือ ความสามารถในการหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติใกล้บ้าน 2) การซื้ออาหารบริโภค มีตัวชี้วัดการประเมินประกอบด้วย การมีรายได้ที่เพียงพอ และการมีอาชีพเสริมที่สร้างรายได้อย่างเพียงพอ และ 3) แหล่งกระจายสินค้า มีตัวชี้วัดการประเมิน

ประกอบด้วย จำนวนแหล่งจำหน่ายสินค้าอาหาร ปลอดภัย และความสามารถในการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสินค้า

มิติด้านการใช้ประโยชน์ประเมิน 2 ประเด็น คือ 1) อาหารหลากหลายและปลอดภัย มีตัวชี้วัดการประเมินประกอบด้วย ความหลากหลายของผลผลิตที่ได้ การบริโภคอาหารที่หลากหลาย ครบทั้ง 5 หมู่ และการบริโภคพืชผักปลอดภัยที่เพียงพอ และ 2) การแปรรูป ตัวชี้วัดการประเมิน คือ ความสามารถในการแปรรูปผลผลิต

มิติด้านการมีเสถียรภาพ ประเมิน 2 ประเด็น คือ 1) การวางแผนการผลิต มีตัวชี้วัดการประเมินประกอบด้วย มีระบบการวางแผนการจัดการการผลิตทางการเกษตร และมีปฏิทินการเพาะปลูกผลผลิตทางการเกษตร และ 2) จัดการพันธุ์พืชและ

พันธุ์สัตว์ ตัวชี้วัดการประเมิน คือ การเก็บพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ไว้ขยายพันธุ์ในอนาคต

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษา การกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพโดยสาธารณะ (Public scoping) ด้วยวิธีการกำหนดขอบเขต 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การกำหนดขอบเขตโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert scoping) และ 2) การกำหนดขอบเขตโดยผู้เชี่ยวชาญและชุมชน (Expert and community scoping) เพื่อกำหนดประเด็นและตัวชี้วัดสำหรับการประเมินความมั่นคงทางอาหารในแปลงพืชร่วมยางของเกษตรกรต้นแบบตามบริบทของชุมชน ที่มีความครบถ้วนและครอบคลุมในประเด็นการประเมิน ภายใต้ความต้องการและการมีส่วนร่วมของชุมชน¹⁸ มีรายละเอียดตัวชี้วัดการประเมิน ดังต่อไปนี้

มิติด้านความเพียงพอของอาหาร มีตัวชี้วัดการประเมิน 6 รายการ คือ 1) การถือครองที่ดิน 2) การใช้ประโยชน์ที่ดิน 3) การมีพื้นที่ผลิตอาหารที่ปลอดภัยเพียงพอ 4) การมีปัจจัยการผลิตอาหาร 5) การมีอาหารที่มีคุณภาพไว้บริโภคมีทุกมื้อ และ 6) การมีอาหารเพียงพอต่อสมาชิกในครัวเรือนทุกคน สอดคล้องกับการศึกษาของ คณน ไตรจันทร์ และคณะ¹⁹ ความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนภาคใต้ชายแดน มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 6 ปัจจัย คือ 1) ความเพียงพอปัจจัยการผลิตและผลผลิต มีที่ดิน มีแรงงาน มีการผลิตหลากหลาย 2) แหล่งน้ำและสาธารณูปโภค 3) การมีเสถียรภาพด้านอาหารจากการผลิต เพียงพอและหลากหลาย 4) การเข้าถึงอาหารแหล่งธรรมชาติและตลาด 5) อาหารปลอดภัย และ 6) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจากการกำหนดขอบเขตโดยสาธารณะผู้เชี่ยวชาญและชุมชนเห็นด้วยกับประเด็นพิจารณา

มิติด้านการเข้าถึงอาหาร มีตัวชี้วัดการประเมิน 5 รายการ คือ 1) ความสามารถในการหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติใกล้บ้าน สอดคล้องกับ

การศึกษาของ บุษรา ทองอุปการ²⁰ ปัจจัยเอื้อต่อวัฒนธรรมอาหารและความมั่นคงทางอาหารชุมชนบ้านตลิ่งแดง คือการที่สมาชิกทุกคนมีสิทธิเข้าถึงแหล่งอาหารธรรมชาติได้อย่างเสรี ตามฤดูกาล ได้หลากหลาย 2) การมีรายได้ที่เพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาของ Inna Irtysheva et al.²¹ พบว่าปัญหาสำคัญของการรองรับความมั่นคงทางอาหารของยูเครน คือ การมีรายได้ที่ต่ำของประชากรประสบปัญหากับความขาดแคลนอาหาร เช่นเดียวกับการศึกษาของ พัชรวดี อรรถวิวัฒนากุล²² ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุบ้านหินผุด ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา คือ รายได้ และการศึกษาของสุพรรณิ ไชยอำพร¹² การมีรายได้ที่เพียงพอเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของความมั่นคงทางอาหาร 3) การมีอาชีพเสริมที่สร้างรายได้เพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริรัตน์ แรมลี⁵ การปลูกพืชเสริมและทำกิจกรรมเกษตรในสวนยาง สร้างอาชีพและรายได้เสริมจากผลผลิตยาง โดยไม่มีผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ยาง 4) จำนวนแหล่งจำหน่ายสินค้าอาหารอาหารปลอดภัย และ 5) ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสินค้า สอดคล้องกับการศึกษาของ อัยลดา มุสลิมาณกุล²³ ความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ด้านการเข้าถึงอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากจำนวนร้านค้ามีน้อยและห่างไกลจากบ้าน ผู้สูงอายุเข้าถึงยาก และจากการกำหนดขอบเขตโดยสาธารณะผู้เชี่ยวชาญและชุมชนมีข้อเสนอแนะภาระหนี้สินเป็นอุปสรรคของการเข้าถึงอาหาร

มิติด้านการใช้ประโยชน์ด้านอาหาร พบว่า มีตัวชี้วัดการประเมิน 4 รายการ คือ 1) ความหลากหลายของผลผลิตที่ได้ 2) การบริโภคอาหารที่หลากหลาย ครบทั้ง 5 หมู่ 3) การบริโภคพืชผักปลอดภัยที่เพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาของสุพรรณิ ไชยอำพร¹² สิ่งบ่งชี้ความมั่นคงทางอาหารในมิติสังคมและวัฒนธรรมมี 3 ตัวบ่งชี้ จาก 19 ตัวบ่งชี้ การใช้ประโยชน์ด้านอาหาร คือ ความหลากหลายของประเภทอาหารในแต่ละมื้อ อาหารที่บริโภคมี

คุณภาพ ปลอดภัย และการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง และ 4) ความสามารถในการแปรรูปผลผลิต สอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญจันทร์ รวิยะวงศ์ และคณะ²⁴ พบว่า การนำอาหารมาแปรรูปหรือถนอมอาหารเป็นการสร้างคุณค่าทางอาหารรูปแบบหนึ่ง และเพื่อการมีกินในครัวเรือนตลอดเวลา และจากการกำหนดขอบเขตโดยสาธารณะผู้เชี่ยวชาญและชุมชนมีข้อเสนอแนะ เรื่องการนำผลิตที่ได้มาแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นการใช้ประโยชน์ด้านอาหารอีกวิธีหนึ่ง

มิติด้านการมีเสถียรภาพทางอาหาร พบว่า มีตัวชี้วัดการประเมิน 3 รายการ คือ 1) มีระบบการวางแผนการจัดการการผลิตทางการเกษตร และ 2) มีปฏิทินการเพาะปลูกผลผลิตทางการเกษตร สอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญจันทร์ รวิยะวงศ์ และคณะ²⁴ แนวทางด้านการบริหารจัดการครัวเรือนเป็นหนึ่งในแนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกร จังหวัดน่าน ประกอบด้วย การมีอาหารผลิตเองได้ตลอดปี มีการวางแผนการจัดการการซื้อ การผลิต และการสำรองอาหารไว้ยามฉุกเฉิน มีกินตลอดเวลา และ 3) การเก็บพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ไว้ขยายพันธุ์ในอนาคต สอดคล้องกับการศึกษาของ ธัญชนก ปะวะละ²⁵ การดำรงชีพโดยพึ่งพิงแหล่งอาหารจากป่าหรือธรรมชาติ เป็นการสร้างความมั่นคงทางอาหารเพื่อการพึ่งตนเอง และการอนุรักษ์พันธุ์พืชป่าหรือพันธุ์พืชท้องถิ่น โดยการเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ปลูกเองในฤดูถัดไปเป็นการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนด้านอาหารในอนาคต และจากการกำหนดขอบเขตโดยสาธารณะผู้เชี่ยวชาญและชุมชนเห็นด้วยกับประเด็นพิจารณา

จากการศึกษาความมั่นคงทางอาหารทั้ง 4 มิติ พบว่ามีความแตกต่างจากการศึกษาของ Carlo Cafiero et al.²⁶ ที่ศึกษาความมั่นคงทางอาหารระดับโลกโดยใช้เกณฑ์ความไม่มั่นคงทางอาหาร ให้ความสำคัญกับการมีกระแสเงินสดหรือการมีรายได้เพื่อการเข้าถึงอาหารและมีอาหารที่เพียงพอ และการศึกษาของ Charles F et al.²⁷ ประเมินความ

มั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนและภูมิภาคของเกษตรกร เน้นการมีอาหารจากการผลิตเป็นสำคัญจากการเป็นแหล่งผลิตหลัก เช่นเดียวกับการศึกษาของ Lotsmart N Fonjong and Adwoa Y Gyapong²⁸ ให้ความสำคัญกับการมีพื้นที่ทำกินและสิทธิเสรีภาพในการผลิตจากภาครัฐ เพื่อความมั่นคงทางอาหารที่ยั่งยืน

ขอบเขตและตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรแปลงต้นแบบการทำพืชร่วมยางในจังหวัดระนอง จังหวัดชุมพร จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดนราธิวาส ครอบคลุมความมั่นคงทางอาหารทั้ง 4 มิติของ FAO สามารถนำไปจัดทำเป็นเครื่องมือในการประเมินความมั่นคงทางอาหารในแปลงพืชร่วมยางของเกษตรกรต้นแบบในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคใต้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ตัวชี้วัดการประเมินความมั่นคงทางอาหารในแต่ละบริบทพื้นที่อาจมีความแตกต่างกัน ด้วยปัจจัยหลายๆ ด้าน เช่น สภาพเศรษฐกิจสังคม สภาพแวดล้อมและความสมบูรณ์ของพื้นที่ การเมืองการปกครอง ประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น อาจจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมแต่ละกรณีไป

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นการยางแห่งประเทศไทย เกษตรจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด สามารถนำผลการศึกษาเป็นแนวทางในการทำเครื่องมือเพื่อการประเมินความมั่นคงทางอาหารในแปลงพืชร่วมยาง ในพื้นที่เพื่อนำมาทำแผนขับเคลื่อน และขยายผลการทำพืชร่วมยางในพื้นที่อื่นๆ ในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ ภาคใต้ จากสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ผู้วิจัยขอขอบคุณเกษตรกรต้นแบบพืชร่วมยาง การยางแห่งประเทศไทย อาจารย์ นักวิชาการจังหวัดชุมพร จังหวัดระนอง จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดนราธิวาส ทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2565. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรุงเทพมหานคร.
2. คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค (ก.บ.ภ.). แผนพัฒนาภาคใต้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564).
3. ปราโมทย์ แก้ววงศรี. แนวทางสร้างความหลากหลายในสวนยางพารา. พิมพ์ครั้งแรก. พงศ์เทพ สุธีรัฐดี, เพ็ญ สุขมาก, วรรณ สุวรรณชาติ, บรรณาธิการ. สงขลา: โฟ-บาร์ด; 2561.
4. กัทรพงศ์ วงศ์สุวรรณ, วันชัย รัตนวงษ์, วัชรวิ จันทระประกายกุล. ความยั่งยืนของเกษตรกรชาวสวนยางในประเทศไทย. วารสารสุทธิปริทัศน์. กรกฎาคม – กันยายน 2564;35(3):174-193.
5. ศิริรัตน์ แรมลี. การเสริมรายได้ในสวนยาง. ศูนย์วิจัยยางหนองคาย สถาบันวิจัยยาง การยางแห่งประเทศไทย; 2562.
6. นัตตา รัศมีแพทย์, สุพัตรา ศรีสุวรรณ. การปลูกพืชเสริมรายได้ในสวนยางพาราของเกษตรกร อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า. 2560;35(1):117-124.
7. เพ็ญ สุขมาก, วรรณ สุวรรณชาติ, บรรณาธิการ. รุปธรรมความสำเร็จการทำพืชร่วมยาง ทางเลือก ทางรอดของเกษตรกร. สงขลา: โฟ-บาร์ด; 2564.
8. รักพงษ์ รติคุณปร. บทบาทของการยางแห่งประเทศไทยในการพัฒนายางพาราทั้งระบบ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. กรกฎาคม-ธันวาคม 2562;10(2):259-269.
9. ระวี เจริญวิภา. พืชร่วมในสวนยางพาราทางภาคใต้ของประเทศไทย: ผลกระทบและรูปแบบการปลูกอย่างยั่งยืน. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า 2562;37(1):179-189.
10. สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล, อริศรา ร่มเย็น, พลากร สัตย์เชื้อ. พัฒนาการระบบการปลูกพืชร่วมยางในภาคใต้ ปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อน. KASETSART JOURNAL OF SOCIALSCIENCES. 2017; 38:588-599.
11. ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, พระมหาพุทธพิชาญ ทองจันทร์, พระครูศรีปริชากร. หลักมัตตัญญูตากับการประกันความมั่นคงทางอาหารในมุมมองพระพุทธศาสนา. วารสารมหาจุฬาลงกรณ. มกราคม-มิถุนายน 2565;13(1): 23-34.
12. สุพรรณิ ไชยอำพร. ความมั่นคงทางอาหาร: สิ่งบ่งชี้ต่างวัฒนธรรมในสังคมไทย. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์. 2560;57(1):200-223.
13. เพ็ญ สุขมาก. แนวทางการจัดทำแผนและโครงการระบบอาหารในระดับชุมชนท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งแรก. วรรณ สุวรรณชาติ, บรรณาธิการ. สงขลา: โฟ-บาร์ด; 2564.
14. สุพรรณิ ไชยวรรณ. การส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชนตำบลเกาะรัง อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี [ปริญญาานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช; 2562.
15. Meital Izraelov, Jacques Silber. An assessment of the global food security index. Food Security. 2019;11:1135-1152.
16. เพ็ญจันทร์ รวียะวงศ์. ผลกระทบและการบริหารจัดการการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย. วารสารธรรมวัตร. มกราคม - มิถุนายน 2564;2(1):13-22.
17. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพที่เกิดจากนโยบายสาธารณะ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2559. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:บริษัทสำนักพิมพ์สุภา.
18. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. ประกาศคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพที่เกิดจากนโยบายสาธารณะ พ.ศ.2564. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 138, ตอนที่ 289 ง ตอนพิเศษ (ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน 2564).
19. คนน ไตรจันทร์, อีร์ศักดิ์ จินดาบถ, อนุวัต สงสม. องค์ประกอบความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. KASETSART JOURNAL OF SOCIALSCIENCES. 2017; 38:577-587.

20. บุษบา ทองอุปการ. อาหารท้องถิ่น: ความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรมกรณีศึกษาชุมชนบ้านตลิ่งแดง จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. สิงหาคม 2561;5(ฉบับพิเศษ):107-119.
21. Inna Irtyshcheva, Maryna Ponomarova, Iryna Dolzhykova. CONCEPTUAL FUNDAMENTALS OF DEVELOPMENT OF THE FOOD SECURITY SYSTEM. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019;5(2):57-64.
22. พัชรวดี อรรถวิวัฒนากุล. การศึกษาความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านหินผุด อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ. กรกฎาคม – ธันวาคม 2561;1(2):ISSN 2651-1312.
23. อัยลดา มุสลิมาณกุล, เพ็ญมาศ สุคนธ์จิตต์, กิตติพร เนาว์สุวรรณ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้สูงอายุในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน. มกราคม – มีนาคม 2565;8(1):45-59.
24. เพ็ญจันทร์ รวียะวงศ์, เมตตา ตาละลักษณ์. แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรในจังหวัดน่าน. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 11. 440-453.
25. ฉันทชนก ปะวะละ, ภณิดา สุนทรไชย. รูปแบบการสร้างควมมั่นคงทางอาหารบนฐานทรัพยากรทางธรรมชาติและทุนทางสังคมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. มกราคม-มิถุนายน 2561;5(1):143-154.
26. Carlo Cafiero, Sara Viviani, Mark Nord. Food security measurement in a global context: The food insecurity experience scale. *Measurement*. 2018;116:146–152.
27. Charles F. Nicholson, Emma C. Stephens, Birgit Kopainsky, Andrew D. Jones, David Parsons, James Garrett. Food security outcomes in agricultural systems models: Current status and recommended improvements. *Agricultural Systems*. 2021;188:103028
28. Lotsmart N Fonjong and Adwoa Y Gyapong. Plantations, women, and food security in Africa: Interrogating the investment pathway towards zero hunger in Cameroon and Ghana. *World Development*. 2021;138: 105293.